

P R A D N I K
PRACE I MATERIAŁY
MUZEUM IM. W. SZAFERA
TOM 20 **2010**

**OJCÓW NATIONAL PARK
THE PROFESSOR WŁADYSŁAW SZAFER MUSEUM**

PRĄDNIK
STUDIES AND REPORTS
OF THE PROF. WŁADYSŁAW SZAFER MUSEUM
Volume 20

**Boundaries of human interference in protected areas
Management principles and models**

Edited by
Józef Partyka

OJCÓW 2010

**OJCOWSKI PARK NARODOWY
MUZEUM IM. PROF. WŁADYSŁAWA SZAFERA**

PRĄDNIK

PRACE I MATERIAŁY

MUZEUM IM. PROF. WŁADYSŁAWA SZAFERA

Tom 20

**Granice ingerencji człowieka na obszarach chronionych
Zasady i modele gospodarowania**

Pod redakcją
Józefa Partyki

OJCÓW 2010

RADA REDAKCYJNA – EDITORIAL BOARD
Przewodniczący – President: *Stefan Michalik*
Członkowie – Members: *Jacek Lech, Maria Łuczyńska-Bruzda, Józef Partyka,*
Jerzy Pawłowski, Zbigniew Witkowski

REDAKCJA – EDITORIAL STAFF
Redaktor naczelny – Editor-in-chief: *Józef Partyka*
Członkowie – Members: *Anna Klasa, Elżbieta Warchałowska-Śliwa, Bogdan Wiśniowski*

RECENZENCI TOMU – REVIEWERS OF THE VOLUME:
prof. dr hab. Zbigniew Głowaciński, prof. dr hab. Jerzy M. Gutowski,
prof. dr hab. Anna Medwecka-Kornaś, prof. dr hab. Zdzisław Michalczyk,
doc. dr hab. Zofia Rączkowska, prof. dr hab. Roman Soja

Przygotowanie do druku – Technical editors: *Józef Partyka*
Korekta – Proofreading: *Katarzyna Brzyska*
Projekt okładki – Cover design: *Jarosław Żóćciak*

ADRES REDAKCJI – EDITORIAL ADDRESS:
Ojcowski Park Narodowy
32–047 Ojców, Polska – Poland
tel. (0–12) 389–20–05 w. 201
fax (0–12) 389–20–06

PL ISSN 0867–0196
PL ISBN 978–83–60377–19–2

© Copyright 2010 by Ojcowski Park Narodowy
Wydawca – Editor: Ojcowski Park Narodowy, 32–047 Ojców

Druk: Poligrafia Inspektoratu
Towarzystwa Salezjańskiego
ul. Konfederacka 6
30–306 Kraków
tel. (+48) 012 266 40 00
fax (+48) 012 269 02 84
Nakład: 300 egz.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
Z. MIREK – Granice ingerencji człowieka w przyrodę obszarów chronionych	11
W. KOSIŃSKI – Granice ingerencji architektoniczno-urbanistycznej na obszarach chronionych: zagrożenia, zasady i modele. Podstawowe uwarunkowania	21
Z. GŁOWACIŃSKI – Granice ingerencji w populacje i ekosystemy w badaniach naukowych ..	63
J. SZWAGRZYK – Dylematy ochrony ekosystemów leśnych w krajobrazie przekształconym przez człowieka	75
M. GRADZIŃSKI – Przyroda nieożywiona: badanie, udostępnianie, dylematy ochrony – sposzczerzenia na wybranych przykładach.....	85
J. POCIASK-KARTECZKA – Granice ingerencji człowieka w środowisko wodne	95
S. BERNAT – Obszary przyrodniczo cenne – ostoje ciszy czy świątynie hałasu?	105
M. BAŚCIK – Podstawy prawne i problemy związane z ochroną źródeł w Polsce	115
A. BĄBELEWSKA – Stan zanieczyszczenia metalami ciężkimi i siarką obszaru projektowanego Jurajskiego Parku Narodowego	135
A. BOŻEK – Przypadki niszczenia podlegającego ochronie bluszczu pospolitego <i>Hedera helix</i> L. w okolicach Krakowa.....	145
T. CIUPA, R. SULIGOWSKI, T. BIERNAT – Ingerencja człowieka w środowisko wodne Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego.....	151
J. CZERWIK-MARCINKOWSKA, T. MROZIŃSKA – Ochrona glonów pro- i eukario- tycznych ekstremalnych siedlisk jaskiniowych Ojcowskiego Parku Narodowego	165
A. CZYŁOK, M. ŚLUSARCZYK, A. TYC, J. M. WAGA – Wypas zwierząt gospodarskich jako sposób czynnej ochrony krajobrazu i różnorodności biologicznej rezerwatu przyrody Góra Zborów	175
J. FIDELUS – Porównanie skutków przekształceń rzeźby pod wpływem antropopresji w polskiej i słowackiej części Tatr Zachodnich	185
C. GUZIK, P. GRELA – Produkt lokalny bieszczadzkiej wsi przykładem ekologicznego gospodarowania w górskich obszarach chronionych i w ich sąsiedztwie	197
A. HIBSZER, M. MARKOWSKI – Czy możliwe jest ograniczenie presji urbanizacyjnej – głównego zagrożenia antropogenicznego Kampinoskiego Parku Narodowego?	211
I. JANOWSKI – Presja ruchu turystycznego i osadnictwa na obszarach chronionych województwa świętokrzyskiego.....	225
A. KLASA, A. SUBEL, D. KUBISZ – Wstępne badania śmiertelności zwierząt na drogach w Ojcowskim Parku Narodowym.....	237
A. KOLAŚIŃSKA – Zasady udostępniania parków narodowych jako granice turystycznej ingerencji człowieka	253
K. R. MAZURSKI – Problemy rekreacyjnego użytkowania Karkonoskiego Parku Narodowego	265

D. OKOŃ, J. RÓŹKOWSKI – Ocena oddziaływania czynników geogenicznych i antropogenicznych na środowisko stref źródłkowych i jego biotycznych elementów w obszarze Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd	275
J. PARTYKA – Drogi w Ojcowskim Parku Narodowym i jego strefie ochronnej – stan obecny, stopień wykorzystania, przyrodnicze konsekwencje	291
S. SADOWSKI, J. RÓŹKOWSKI – Relacje między pierwszym poziomem wodonośnym a wodami powierzchniowymi w warunkach antropopresji w świetle badań hydrologicznych i hydrochemicznych w Dłubniańskim Parku Krajobrazowym (Wyżyna Krakowska)	309
K. SOLARZ, M. ASMAN, P. CUBER, P. GOMÓŁKA, B. KOMOSIŃSKA, M. NAZAR-KIEWICZ – Liczebność kleszcza <i>Ixodes ricinus</i> L. (<i>Acari: Ixodida: Ixodidae</i>) w dolinie Zachwytu (Ojcowski Park Narodowy) w okresie jesiennej szczytu aktywności	323
A. SOŁTYS-LELEK, B. BARABASZ-KRASNY – Ekspansja wybranych gatunków obcego pochodzenia we florze i szacie roślinnej Ojcowskiego Parku Narodowego (Południowa Polska).....	333
A. SOŁTYS-LELEK, J. RÓŹKOWSKI, K. LELEK – Wpływ antropopresji na środowisko biotyczne i abiotyczne stref źródłkowych na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego i jego otuliny	377
H. TRZCIŃSKA-TACIK, A. STACHURSKA-SWAKOŃ – Zmiany we florze chwastów upraw zbożowych w latach 1950–2010: badania na terenie i w otulinie Ojcowskiego Parku Narodowego	397
M. TURZAŃSKI – Antropogeniczne zagrożenia ptaków drapieżnych na Wyżynie Krakowskiej	409
Z. WITKOWSKI, P. ADAMSKI, A. MROCZKA, S. CIAPAŁA – Granice ingerencji turystyki i rekreacji na obszarach lądowych parków narodowych i rezerwatów przyrody	427
D. WOJDAN – Wstępna ocena wpływu przebudowy dróg na przyrodę Świętokrzyskiego Parku Narodowego	441
A. ZAWADOWYCZ, J. ZIŃKO, I. SIRENKO – Zagrożenia antropogeniczne Regionalnego Parku Krajobrazowego „Znesinnia” we Lwowie oraz koncepcja rozwoju jego funkcji turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej.....	453

CONTENTS

FOREWORD	10
Z. MIREK – Boundaries of human interference in the environment of protected areas	11
W. KOSIŃSKI – Boundaries of architectural-urban interference in protected areas: threats, principles and models. Crucial determinants	21
Z. GŁOWACIŃSKI – Boundaries of research interference into populations and ecosystems	63
J. SZWAGRZYK – Dilemmas over forest ecosystem conservation in the human altered landscape	75
M. GRADZIŃSKI – Inanimate nature: research, accessibility, conservation dilemmas – reflections based on selected examples.....	85
J. POCIASK-KARTECZKA – Limits of human activity in the water environment	95
S. BERNAT – Valuable natural areas – refuges of silence or temples of noise?.....	105
M. BAŚCIK – Legal basis and issues related to spring conservation in Poland	115
A. BĄBELEWSKA– The impact of industrial emissions on heavy metal and sulphur contamination level within the area of the projected Jurassic National Park.....	135
A. BOŻEK – Cases of destroying the legally protected common ivy <i>Hedera helix</i> L. naturally growing in the vicinity of Cracow	145
T. CIUPA, R. SULIGOWSKI, T. BIERNAT – Human interference in the water environment of the Chełcińsko-Kielecki Landscape Park.....	151
J. CZERWIK-MARCINKOWSKA, T. MROZIŃSKA – The protection of pro- and eukaryotic algae of extreme caves habitat in the Ojców National Park	165
A. CZYŁOK, M. ŚLUSARCZYK, A. TYC, J. M. WAGA – Grazing of farm animals as a means of protection of the landscape and biodiversity of the Góra Zborów Nature Reserve	175
J. FIDELUS – Comparison of relief transformation under the influence of anthropo- pressure in Polish and Slovak parts of the Western Tatra Mountains.....	185
C. GUZIK, P. GRELA – The local product of the Bieszczady region villages as an example of ecological land use within protected mountainous areas and their neighbourhood.....	197
A. HIBSZER, M. MARKOWSKI – Is it possible the limitation of urbanization pressure – the main anthropogenic threat to the Kampinos National Park?	211
I. JANOWSKI – Tourist and settlement pressure in the protected areas of Świętokrzyskie Province	225
A. KLASA, A. SUBEL, D. KUBISZ – Preliminary studies on the animal mortality on the roads of the Ojców National Park	237
A. KOLASIŃSKA – Access rules for tourism in national parks as the boundaries of human interference	253
K. R. MAZURSKI – Problems of recreational use of the Karkonosze National Park.....	265

D. OKOŃ, J. RÓŹKOWSKI – Impact assessment of geogenic and anthropogenic factors on the spring zones environment and its biotic elements in the Orle Gniazda Landscape Park	275
J. PARTYKA – Roads in the Ojców National Park and its protection zone – the current state, degree of use, implications for the natural environment	291
S. SADOWSKI, J. RÓŹKOWSKI – Groundwater level and surface water interrelations under conditions of anthropopressure in the Dłubnia River Landscape Park (Kraków Upland) based on the results of the hydrological and hydrochemical investigations	309
K. SOLARZ, M. ASMAN, P. CUBER, P. GOMÓŁKA, B. KOMOSIŃSKA, M. NAZAR-KIEWICZ – The abundance of <i>Ixodes ricinus</i> L. tick (<i>Acari: Ixodida: Ixodidae</i>) in the Zachwyt Valley (Ojców National Park) during the autumn peak of tick activity	323
A. SOŁTYS-LELEK, B. BARABASZ-KRASNY – Expansion of the selected alien plant species into the flora of the Ojców National Park (Southern Poland)	333
A. SOŁTYS-LELEK, J. RÓŹKOWSKI, K. LELEK – Effects of anthropopressure on the spring zone biotic and abiotic environment within the Ojców National Park and its buffer zone	377
H. TRZCIŃSKA-TACIK, A. STACHURSKA-SWAKOŃ – Changes in segetal weed flora during the years 1950–2010: investigations in the Ojców National Park and its protection zone	397
M. TURZAŃSKI – Anthropogenic threats of birds of prey on the Kraków Upland	409
Z. WITKOWSKI, P. ADAMSKI, A. MROCZKA, S. CIAPAŁA – Limits of tourism and recreation interference in land areas of national parks and nature reserves.....	427
D. WOJDAN – The preliminary assessment of road renovation impact on the nature of the Świętokrzyski National Park	441
A. ZAWADOWYCZ, J. ZIŃKO, I. SIRENKO – Anthropogenic hazards to the “Znesinnya” Regional Landscape Park in Lviv and the concept plan for the development of its tourist, recreational and educational functions	452

WSTĘP

Celem obszarów chronionych jest zachowanie cennych ekosystemów, gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ochrona krajobrazu. Obiekty te powinny być teoretycznie wolne od ingerencji człowieka, zwłaszcza te o najwyższej formie ochrony – parki narodowe, rezerваты przyrody. Tymczasem niemal każdy obiekt chroniony jest w jakimś stopniu zagospodarowany i objęty gospodarczą działalnością człowieka, która powoduje mniej lub bardziej trwałe zmiany w przyrodzie tych obszarów. Zagadnieniem tym była poświęcona konferencja „Granice ingerencji człowieka na terenach chronionych. Zasady i modele gospodarowania” organizowana w Ojcowskim Parku Narodowym w dniach 17–19 czerwca 2010 r.

Celem konferencji była prezentacja opracowań oraz forum dyskusyjne na temat granic ingerencji w środowisko przyrodnicze i kulturowe obszarów chronionych, objętych różnymi formami ochrony. Konferencja miała ukazać stopień ingerencji człowieka na obszarach chronionych, określić granice tych ingerencji i zaproponować optymalne sposoby użytkowania obszarów chronionych w sytuacji, kiedy uwolnienie ich od gospodarczej presji praktycznie jest niemożliwe.

Na miejsce konferencji nieprzypadkowo został wybrany Ojcowski Park Narodowy – najmniejszy w kraju i jeden z najbardziej uwikłanych w różne problemy związane z konfliktowymi formami użytkowania ziemi, a z drugiej zaś strony, zagospodarowany w ciągu dziesięcioleci przez człowieka wykształcił osobliwy krajobraz zasługujący na ochronę. W ostatnich latach szczególną groźbą dla zachowania tego obszaru w randze parku narodowego jest napór osadnictwa widoczny w strefie ochronnej, w tym także w bezpośrednim sąsiedztwie granic OPN.

W konferencji brały udział 53 osoby z 24 placówek naukowych. Zaprezentowano wiele różnych wystąpień w formie referatów, komunikatów i posterów dotyczących obszarów chronionych i ich otulin. Niniejszy 20. tom pisma „Prądnik” stanowi pokłosie tej konferencji i zawiera pełne teksty wszystkich prezentacji, dotyczących przyrody żywej, nieożywionej i krajobrazu.

Należy mieć nadzieję, że oddawane do rąk czytelników opracowanie zbiorowe ukaże skalę problemów wiążących się z ingerencją człowieka w środowisko przyrodnicze i zwróci uwagę na granice tej ingerencji, której przekraczanie może wywoływać nieodwracalne zmiany w przyrodzie.

Redakcja

FOREWORD

Protected areas are established to preserve treasured ecosystems and plant, animal and fungus species, and to protect scenic landscapes. Such areas, especially those covered by the highest forms of protection, that is national parks and nature reserves, should in theory be free from human interference. In actual fact, almost every protected object is to some extent a developed area and remains subject to human economic activity that brings about more or less irreversible changes in its environment. The key issues relating to this problem were examined at the conference entitled “Boundaries of Human Interference in Protected Areas: Management Principles and Models” held in the Ojców National Park on 17–19 June 2010.

The conference that was aimed at the presentation of relevant papers provided a forum for the discussion of the issues concerning the boundaries of interference in the natural and cultural environment of protected areas covered by various forms of protection. The goal of the meeting was to demonstrate the extent of human interference in protected areas, establish the boundaries of this interference, and show the optimal ways of protected land use in the situation when it is practically infeasible to reduce the economic pressures on such areas.

It was not accidental that the Ojców National Park became the conference venue – the country’s smallest national park is at the same time one of the most seriously embroiled in various land use conflict-related problems, and, on the other hand, long years of human activity have contributed to the development of its unique and thus deserving protection landscape. Currently, the very existence of the Park as a protected area is severely threatened by the increasing within recent years development pressure that can be observed both in its buffer zone and in the immediate neighbourhood of its boundaries.

The conference brought together 53 researchers from 24 scientific institutions. The results of their studies were presented in forms of papers, reports and posters that focused on the topic of protected areas and their buffer zones. The present 20th volume of the journal “Prądnik” is the outcome of the meeting and contains the complete texts of all presentations concerning animated and inanimate nature and the landscape.

It is to be hoped that the joint publication now presented to Readers will demonstrate the scale of problems relating to human interference in the natural environment and will emphasize the fact that without adequate limitations this impact can lead to irreversible changes in the nature.

Editors